

מתוך תולדות חיים יצחק לרר – פרק ביריה

בשנת הלימודים תש"ו - לקראת חג החנוכה - (לערך 21-20 לנובמבר) נכנסתי ללמוד בשיעור של נריה (הרב משה צבי). כחבר "בני-עקיבא" השתתפתי בכל הפעילויות של השכבה שלי, והתעתדתי להצטרף לגרעין "ו" הארצי של "בני-עקיבא" שעמד לקום.

רוב הבוגרים בישיבה הצטרפו לגדנ"ע, ואני בתוכם, עברנו אימונים כמקובל בגדנ"ע, ובנוסף אימונים באקדח, ברובה וברמון. בלילות קיימנו תורנות שמירה היקפית מסביב לגבעת הישיבה, כאשר מבוגר (17-18) אוהז ב"רובה" לא טעון, (חיות הכדורים לא נבדקו), ואתו מתבגר - אחד בגילי - שומר עם "מקל-קפ"פ" (קרוב פנים אל פנים). בסיוורינו מסביב לגבעה התארחנו אצל הערבי - שומר המקשה של האבטיחים, הממוקם בקצה מורד גבעת הישיבה. התכבדנו אצל השומר במנת אבטיח אדום ומתוק, אספנו ידיעות על משוטטים בסביבה, נפרדנו בידידות וחזרנו לאוהלינו.

בשנת הלימודים תש"ז (אלול תש"ו מ-אב תש"ז) המשכתי בשיעור הגבוה - אצל רבי יעקב כלאב. באותן השנים למדנו בישיבת "כפר-הרואה" רק לימודי קודש, וההספק היה רב. בשנה אחת אפשר היה להספיק שתי שנות לימודי-קודש ויותר, מההספק של לימודי שנה אחת בישיבה תיכונית".

לקראת חגיגות הפורים - כמקובל בכל הישיבות - נבחרו בישיבת "כפר-הרואה" רבני-פורים. בגלל החברה המעורבת בישיבה - אשכנזים, ספרדים ותימנים - נבחרו שלושה רבני פורים. תימני, ספרדי ואשכנזי=יָקָה. שלושת הרבנים היו מיועדים לייצג את כל העדות, בתפילות, בסעודות ובכל חגיגות הפורים בישיבה. לכל אחד מהרבנים נבחר שרת. למורי התימני "שמשי", לחכם הספרדי - "קְוֹסִי", ולרב האשכנזי=יָקָה שמשי-מזכיר.

כל אחד היה לבוש במלבושי הכבוד כמנהג בני העדה שייצג, ודבר בעגה ובניגון של בני עדתו. כולם אמורים היו לשאת דרשות מענייני דיומא מתובלים בפסוקים במבטא של בני עדתם.

שמחה קוק (הרב) ייצג את העדה האשכנזית, בנימין אלבלה (חכם) ייצג את העדה הספרדית ואילו הנכד של ר' יצחק אייזיק פרנקל ייצג את העדה התימנית. לצורך תפקידי ערכתי ביקור בכפר השכן "אלישיב", המיושב ביוצאי תימן, על מנת ללמוד כיצד לייצג כראוי את העדה התימנית במנהגים, במלבושים ובעגת הדיבור התימנית. שאלתי מהם ג'למה (גלימה תימנית) גרביים שחורות, נעלי בית מסורתיים, וכן כובע צבעוני גבוה עם שרוכים משתלשלים. שיפרתי את הדיבור והעגה התימנית כנדרש בדרשה של מורי תימני.

הרב האשכנזי היה לבוש בחליפה שחורה מגוהצת, חבוש בצילינדר גבוה, נעל נעליים שחורות מבריקות, שרשרת זהב על צווארו, שעון זהב על ידו ומשקפים מוזהבים על אפיו.

החכם הספרדי היה לבוש בגלימה הספרדית, ועל ראשו תרבוש המיועד לרב ספרדי מעין "חכם-באשי" ובידו היה מֶטָה עם ראש מוזהב.

ב"סעודת הפורים", שנערכה בחדר האוכל, בנוכחות כל התלמידים על מוריהם, נשאו הרבנים דרשות כל אחד בתורו. ראש וראשון דרש הרב האשכנזי (רוב התלמידים היו ממוצא אשכנזי) בענייני דיומא בעברית בעגה "ייקית". החכם הספרדי דרש בעברית בעגה מרוקאית=יונית כנאה וכיאה לחכם "ס"ט=ספרדי טהור", דרשתו היתה מתובלת בעשרות פסוקים ואמרות חז"ל שרוב החברים, כולל ספרדים ממוצא לא הבינו. מלבד הקשר שבין המלים שצוטטו בפסוקים השונים - לא היה כל קשר ענייני ביניהם.

לבסוף דרש הנכד של ר' יצחק אייזיק פרנקל - המורי התימני - ב"לשון-הקודש" מעורב בעברית בעגה תימנית. הדרשה היתה מבוססת על "ברייתא" במדרש תימנים: - מחלוקת תנאים - "אם משיח צדקנו שאנו מחכים לו בכל יום" - יהיה ממוצא "תימני טהור" רכוב על חמור גזעי אשכנזי לבן, או "המשיח" יהיה ממוצא "אשכנזי טהור", רכוב על חמור תימני שחור.

לאחר "שקלא ותרוא של המקורות" - ההוכחות - שהובאו מן המקורות: תנ"ך, משנה ותלמודים - מהם הוכחו היו חד משמעויות שאכן משיח צדקנו - אשר יבוא במהרה בימינו - יבוא על פי דברי הנביא מ"תימן", כשהוא רכוב על גבי חמור לבן הנהוג בידי תָּמָר מיוחס ממוצא אשכנזי-יָקָי. באותה שנה התגבש בארגון "בני-עקיבא" גרעין ארצי של חניכות וחניכים, במטרה לעלות בבוא העת להתיישבות - במקום אשר יִפָּתַר על ידי המוסדות המיישבים של "הפועל-המזרחי".

בשבת חנוכה תש"ז (שבת חפשית בישיבה, ואפשר היה לארח את בנות הגרעין בישיבה בלינה נפרדת) התקיים ב"ישיבה" - כנס הגרעין הראשון - בהשתתפות חברים מכל קצווי הארץ. נציגי "חברת-הנוער" שבקיבוץ "שדה-אליהו", חברי בני-עקיבא מהנוער הדתי ב"מקוה-ישראל", וכמובן "חניכי הישיבה", מהשיעור הגבוה שהצטרפו לגרעין. כמו כן השתתפו חברים וחברות מסניפי בני-עקיבא שבבוא העת בכל הארץ, ובמיוחד מצפון ת-א וביניהם יקירתי גאולה (עדיין לא הכרתי אותה).

למעשה בשבת זו, חנוכה תש"ז (כ"ח כסלו, 21 לדצמבר 1946 למנינם) - שבת ייסוד הגרעין - פגשתי לראשונה את חברתי-כלתי לעתיד - גאולה דונקלנג. ברצוני לציין כי לא נוצר בינינו באותה שבת כל קשר מיוחד, מלבד חברים לאידיאל משותף בעתיד.

נערכו דיונים על מטרות הגרעין כולל "עליה להתיישבות". לצורך גיבוש הגרעין - הכרה אישית של החברים - הוחלט לקיים בקיץ "מחנה עבודה". במוצאי-השבת עם סיום הכנס, הוכרז על הקמת "גרעין יו" של "בני-עקיבא", נבחרה מזכירות, החלה הפעילות של החברים, החליפו כתובות, ונפרדו איש איש לדרכו ולעיסוקיו. "חניכי הישיבה" חזרו ללימודים, עם תקווה גדולה בלב.

בראשית שנת תש"ז (סוף 1946 למנינם), פינה גרעין "ה" של "בני-עקיבא" את "מצודת-ביריה", חברי גרעין "ה" עלו להתיישבות ב"גוש עציון" והקימו את קיבוץ "עין-צורים".

"מצודת-ביריה", נמסרה לשמירה לחברי גרעין "ו". חלוצי גרעין "ו" מתוך "חברת-הנוער" שב"שדה-אליהו". חברי "הגרעין" ממקומות שונים בארץ, החלו לקיים ביקורים במקום שהם עומדים לאכלסו (זמנית) בעתיד. "המצודה" לא היתה מיועדת להתנחלות ובנית יישוב של קבוצה או קיבוץ. באזור מסביב לא היו שטחים חקלאיים מינימליים הנדרשים למשק חקלאי. המטרה היתה החזקת "המצודה", והפרנסה העיקרית היתה "עבודות חוץ". פרנסתנו היתה תלויה בתקציבי "הקרן הקימת לישראל", שכללו "הכשרת קרקע", "נטיעת יערות" והחזקתן.

בחופשת הקיץ תש"ז (יוני-יולי 1947 למנינם), הוקם מחנה-עבודה של הגרעין - אצל הַיָּקָי, במושב השיתופי "שבי-ציון". בשטח שהוקצה על ידי "המושב" הוקמו אוהלי סירים, סככה מרכזית לחדר-אוכל ותפילה, מקלחות ושירותים נפרדים לבנות ובנים, המחנה התנהל על בסיס הנוהג בחברה קיבוצית.

נבחר "סדרן עבודה" שחילק בכל ערב את העבודות שנתבקשנו לבצע מטעם "מרכז המשק" של המושב "שבי-ציון". כל הבנות והבנים פוזרו בכל ענפי המשק על פי הצרכים של "סדרן-העבודה" מטעם "המושב".

חלק גדול מהבנים והבנות לא היו מאומנים בעבודות פיזיות - עם גב כפוף - במשך 8 שעות, אולם הצלחנו בכוחות משותפים, לעמוד במשימות הנדרשות ולספק את הסחורה. שתי חברות גרעין שידעו לבשל, היו הכינו את האוכל ואת הסנדביצים לחברים, שיצאו לעבודה ליום מלא,

מתוך המצרכים המוקצבים, שהעמידה האקונומית של המושב לרשות חברי "הגרעין". את החסר היו החברים "משלימים" מהשדות, מהמטעים ומהמחסן של המושב.

בערבים התאספנו מסביב למזורה, קיימנו שיחות חברים המלוות בשירה בציבור משירי ארץ-ישראל, ולובנו המטרות העתידיות של "הגרעין". נוצרו חברויות שהפכו לזוגות זמניים, ולקראת סיום הערב נשארו מסביב למזורה רק חברים וחברות בודדים.

לאחר סיום המחנה ואריזת כל הציוד, נערך טיול לגליל המערבי והעליון שכלל את 'צפת' והסתיים ב"מצודת-ביריה" בקרנו את חלוצי גרעין "ו" הראשונים, שהחליפו את חברי גרעין "ה" - שעלו להתיישבות ב'עין-צורים' שבגוש-עציון. את השבת עשינו יחד עם חלוצי הגרעין שהתנחלו (זמנית) במקום. לאחר הביקור בביריה, התפזרו כל החברים איש איש לדרכו, ואני שבתי ללימודי הסדירים בישיבה.

למחנה הצטרפה בחורה בודדת - עולה מהודו - שהגיע ארצה בכוחות עצמה ללא משפחה. כשהתפזרנו אחרי המחנה, לקחנו אותה לישיבה בכפר-הרואה, והסדרנו לה עבודה במטבח הישיבה ומגורים בכפר, עד להצטרפותנו לביריה.

לקראת חודש אלול תש"ז חזרו כולם מחופשת הקיץ, והלימודים התנהלו כסדרם. את "הימים הנוראים" עשיתי ב"ישיבה". למחרת "יום הכיפורים" יצאו רוב התלמידים לחופשה, הישיבה התרוקנה ונשארו חברים בודדים שהיו זקוקים ל"פנסיון".

ניצלתי את ההזדמנות שנתנה לי, וירדתי לכפר בכל ערב לחפש עבודה. עברתי מבית לבית ושאלתי אם יש להם עבודה בחצר ביתם או בשדה. עבדתי בניקוי הלול, בניקוי הרפת, עידור מסביב לעצים וחידוש צלחות ההשקיה. לפעמים העסיקו את היתום הרעב לפרוטה, מתוך רצון לעזור ולתמוך. הם חיפשו וגרדו עבודות שרות בחצר על מנת להעסיק אותי יום מלא, ודאגו להאכילני ולהשקותני במשך יום העבודה 16-07.

גם בחופשות של חודש ניסן וחופשות אחרות נהגתי להישאר בישיבה לצורך פרנסה. בחול-המועד חזרתי לישיבה, ועסקתי בעבודות העונה - בדרך כלל הוצאת תפוחי-אדמה או בוטנים בידיים. התקלאים השקו את האדמה על מנת לאפשר עקירת הצמחים, והפועלים התיישבו על הברכיים ברטיבות עם גב כפוף - כשהשמש קופחת, וחפרו בידיים להוצאת פרי האדמה.

בעונת קציר "החציר" - החל מחול המועד פסח, עבדתי בערום החציר שנקצר, ואח"כ בהפיכת החציר המוערם בשדות, לצורך יבושו, בטרם שיכבשו אותו ויכניסוהו לאסמים. מן השמים פָּרְגְּסוּ אותנו, ובלילות ירד המטר והשקה את ערמות החציר. בבוקר זרחה השמש, והמושבניקים הזמינו את הפועלים ש"נזדמנו" להם, להפוך את ערמות החציר לצורך ייבושם.

יסלח לי בורא העולם על בקשתי (לצורך פרנסתי) בימי חול המועד פסח, התפללתי בלבי: "ותן טל ומטר בלילות על פני האדמה". הגשמים גרמו נזק-קל לבעלי "החציר", אולם בז בבד הם הביאו תשועה לרווחתם ולפרנסתם של הנזקקים "ליום עבודה"...

גם במשך השנה, היו תלמידים מספר, שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסם (פשוט ילדים עניים). הם קבלו שחרור מלימודים ביום ששי, על מנת שיוכלו לעבוד ביום השישי לפרנסתם האישית, ויוכלו לנוח בשמחה ביום השבת. בערב יום חמישי נהגתי לרדת למושב, לעבור מבית לבית על מנת למצוא ולהבטיח לעצמי "יום-עבודה" ליום המחרת. יאמר לזכותם של "המושבניקים", שלא הזדמן לי לחזור ל"ישיבה" ללא "יום-עבודה" מובטח ליום המחרת.

זכור לי מקרה של חיפוש עבודה, כאשר לא היתה עונת עבודה. המושבניק אמר לי לבוא למחרת, והרגשתי שאין למושבניק מה להציע לי. למחרת הופעתי בביתו, הוא יצא אתי לחצר, ואמר לי לעדור מסביב לעצים, וליצור להם צלחות לצורך השקאה. לאחר כשעתיים סיימתי את העידור והצלחות, דפקתי בדלת והודעתי שסיימתי. הוא לקח אותי ל"לולים" של התרנגולות, ולימד אותי כיצד לנקות את הלולים. בצהריים הוזמנתי לצהריים לארוחה קלה,

ואחרי הצהריים עבדתי עד לפני כניסת השבת. לאחר שקבלתי את שכרי, הודיתי למושבניק על עזרתו, איחלתי "שבת-שלום" לו ולמשפחתו, ועליתי ל"ישיבה" לגמור את הכנותי לשבת. אני משוכנע עד היום כי "המושבניק" היה צדיק, והזדמנה לו "מצווה של חסד" לעזור לתלמיד-ישיבה עני הזקוק לפרנסה.

במוצאי שב"ק ט"ז בכסלו תש"ח (29 לנובמבר 1947), חגגנו ב"ישיבה" - יחד עם כל עם-ישראל - את החלטת "האומות המאוחדות" להקים "מדינה יהודית" בחלק מ"ארץ-ישראל". למחרת היו התרעות על התארגנות של כנופיות לתקוף ישובים "בעמק-חפר". יצאתי עם חלק מבוגרי הישיבה לסיוורים באזור עמק-חפר ועד כפר הפורעים הערבי "קאקון" הידוע לשמצה, על מנת להתריע על חשדות של התארגנות כנופיות ערביות באזור.

את חג החנוכה תש"ח חגגתי בישיבה יחד עם כל התלמידים. בערב הראשון הדלקנו נרות כולם ביחד, שרנו שירי חנוכה ואכלנו לביבות. בימי החופשה מהלימודים נשארתי בישיבה, ויצאתי כל יום לעבודה אצל המושבניקים של הכפר להרוויח כמה פרוטות.

ביום חמישי כ"ח בכסלו נר רביעי של חנוכה הגיעה אלי הידיעה כי בן דודי יצחק לרר (סלומון) נהרג בעיר העתיקה שבירושלים, נתמלאתי צער ואבל. לאחר ימים ושנים נודעו לי יותר פרטים (חברו של יצחק - מנחם ארגוב - שהשתתף אתו בקרב, מסר פרטים מלאים על הקרב שהתנהל, הכל נרשם בחוברת שיצאה לזכרו בשנת תשס"ג 2003 למנינם).

תש"ז-תש"ח (1947-1948 למנינם)

המפקדה הארצית של ההגנה החליטה שעל נקודה מבודדת כמו "ביריה", גם אם היא מוגנת ב"מצודה", לא תספיק יחידה של 16 נערים ו-4 נערות בלבד, שחלקם למטה מגיל 17-18 להגן על הנקודה, (גם אם יש ביניהם שומרי מצוות, הם עדיין זקוקים למבוגר). במקרה - חלילה - של התנפלות המון ערבי על "הנקודה", גם אם יצליחו לפגוע בחלק מההמון, קיימת סכנה שהיתר יצליחו לכבוש את המקום בטרם תגיע העזרה. הועד הפועל של הפועמ"ז וההנהלה הארצית של ארגון "בני-עקיבא", נדרשו אפוא לתגבר את המקום בחברים נוספים. היו גם שמועות שיפנו את גרעין "ו" מ"המצודה", באם מוסדות הפועמ"ז לא יתגברו את המקום בכח מגינים.

חלק מחברי גרעין "ו" שהו באותה תקופה בהכשרה בקיבוץ "שדה-אליהו", על מנת להשלים את הכשרתם בענפי משק חקלאי, חלק אחר מחברי הגרעין קבלו עדיין את הכשרתם בבית הספר החקלאי "מקוה-ישראל", וחלק נוסף מהחברים היו מפוזרים בסניפי בני-עקיבא בערים השונות בארץ, וביניהם תלמידים שטרם סיימו לימודיהם התיכוניים, וכן כשמונה חברי גרעין שלמדו ב"ישיבת בני-עקיבא" שבכפר-הרא"ה. כל הגרעין מנה - באותה תקופה - כ-75 חברות וחברים.

מתוך הגרעין הארצי הגדול נמצאו ב"ביריה" ביום שנתקבלה החלטת האומות המאוחדות להקים מדינה ליהודים - כ"ט בנובמבר 1947 - 24 חברים ו-4 חברות. הפרעות, ההתנפלויות וההתקפות הסדירות בכל הארץ התחילו מיד למחרת החלטת האו"ם ומספר החברים במקום קטן והלך.

בסמינרים ובבתי-הספר התקיימו הלימודים כסדרם, ולא היה זה מן ההיגיון להוציא חברי-גרעין מספסל הלימודים - שמיניסטים - שנמצאו לפני ובאמצע בחינות הבגרות של השנה האחרונה. הפור נפל על חברי-הגרעין שאינם לומדים לימודים סדירים לבגרות או חברי גרעין העובדים לפרנסת משפחתם, וכן על חברי גרעין "ו" של בני-עקיבא הלומדים בישיבה ב"כפר-הרא"ה". הלימודים של חברי הגרעין בישיבה הופסקו, ואנו נקראנו לצאת לעזרת חברינו ב"ביריה" שבגליל. הצטרפו אלינו מהישיבה עוד מספר חברים (שלא היו חברים מהגרעין) וביחד (עם חברים נוספים) מנינו עשרה מתנדבים מגויסים.

ביום ראשון י"ד בשבט תש"ח (25 לינואר 1948 למנינם) הפסקנו את הלימודים, ועברנו במשך שבועיים השתלמות מהירה בנושק-קל ואימון כיתה (א"ש יום ולילה), על ידי צבי חסיד (פרומר), איש-הביטחון בישיבה, ועזר על ידו המ"כ (מפקד-כתה) דוד טפר מכפר גליקסון - לשעבר תלמיד הישיבה.

לאחר מבחן ומטווח קצר, קבלנו הסמכה לאחוז בנושק חם. במוצש"ק (להערכת הזעירה כ"ז בפברואר 1948 למנינם) נערכה לנו מסיבת פרידה בקפה-מסעדה סמוך לכביש הכניסה למושב "חיבת-ציון".

במטבח הישיבה עבדו שתי אחיות לבית קלימובסקי מהמושב "חיבת-ציון". לאחר סיום עבודתן בשעות הערב המאוחרות, התנדבו דוד טפר ושמוליק אלטשולר ללוות את הבנות עד לביתן, ולא להשאירן - לחסדי הגורל - לנוע לבד באזור השורץ תימהוניים ומשוטטים השוחרים לטרף קל.

לאחר מספר ליוויים התקשרו - הבכירה עם דוד טפר - בקשרי אהבה, ואילו הצעירה חיזרה אחרי חברי הטוב שמוליק אלטשולר - מחברי הגרעין בישיבה. מסתבר ששמוליק לא הבטיח לה דבר, אולם גם לא דחה אותה בלאו מוחלט.

לפני הערב האחרון נפרד שמוליק מהצעירה בשלום ובידידות, והודיע לה שהוא יוצא ל"ביריה" לגליל להגנת המולדת.

אדון קלימובסקי - אבי הצעירה - שחיפש חתן לבתו, ניסה לשכנע את שמוליק להמשיך בקשר עם בתו, ולא היה מוכן לקבל את סירוב מוחלט של שמוליק.

בערב האחרון לשהותנו בישיבה, היה אדון קלימובסקי בתורנות שמירה של המושב "חיבת-ציון", ובתוקף תפקידו היה מצוייד ברובה שמירה. הוא הסתובב מסביב למסעדה בה נערכה מסיבת הסיום, והמתין לסיום המסיבה. אך יצוא יצאנו מהמסיבה - כטוב לבנו בדברי תורה, במאכל ובמשתה - המתין לנו אדון קלימובסקי בניצאה מדלת המסעדה, וביקש לשוחח עם חברי הטוב שמוליק אלטשולר. ביודעי את העניין המדובר בו, הצטרפתי לשיחה שהתנהלה בפירת החצר. לאחר דיבורים ואיומים של האב המאוכזב, וסירובו המוחלט של - החתן כביכול - המבוקש והנדרש שמוליק אלטשולר, דרך קלימובסקי את נשקו - שהיה טעון עם מחסנית - והרימו לכיוון שמוליק.

למזל שמוליק, שנייה לפני הלחיצה על ההדק, נתתי מכה לקנה הרובה, שהסיטו מעבר לשמוליק, ונשמעה ירייה. באותו ערב היה למעשה הנס הראשון לשמוליק, עוד בטרם יציאתו ל"ביריה". החברים הקרובים למקום האירוע התנפלו על קלימובסקי והוציאו מיזו את הרובה, יתר החברים שהיו בסביבה התנפלו על קלימובסקי, וכילו בו את חמתם. הפלנו בו מכות שלא במהרה נשכחו, כולם זכרו אותם אחרי שנים, והם בודאי נכתבו ונזכרים בספר הזיכרונות של "הגנת חיבת-ציון" טרם הקמת המדינה.

לפני צאת המגויסים את הישיבה, ברכו אותנו ראשי הישיבה בברכות להצלחה בשליחותינו, ואיחולים שבזכות התורה שלמדנו נהיה מוגנים ו"משוריינים" מפני כל פגע רע ומשחית. ענין "המשוריינים" התפרסם - משום מה - ב"ביריה" ואחר כך בפלמ"ח ועד ליצפת, הגיע (על המשוריינים מסופר בהמשך).

למחרת בבוקר יום ראשון בשבוע כ"ח בשבט תשי"ח (ב-8 לפברואר 1948 למנינם), ארזנו את מעט החפצים (מטלטלין) האישיים שהיו לנו, נפרדנו מהישיבה - מראשי הישיבה ומתלמידיה - החברים עלו על הטנדר הגדול שהמתין להם, והכתה "המשוריינית" - התגבורת - יצאה לדרך הארוכה ל"ביריה". לפנות ערב מצאו את עצמם "המשוריינים" ב"ביריה", בחורף גלילי של חודש שבט תשי"ח (פברואר 1948 למנינם).

משפחתי - אמי ואחיותי - לא ידעה דבר על תכניתי לצאת ל"ביריה", ולי לא היה האומץ לצאת ל"ביריה" מבלי להיפרד מאמי ומאחיותי, למרות שזה-עתה חגגתי יום הולדת-שבע-עשרה. כשהברי עלו על המשאית, פניתי לאחור בברכת שלום ולהתראות ב"ביריה", ונסעתי לצריף שלנו בפתח-תקווה. בואי הבלתי מתוכנן לא הפתיע, מדי פעם הייתי מזדמן הביתה ללא הודעה מראש. עשיתי את הערב בצריף, נכנסתי לשכנים הקרובים לומר שלום, ולא הזכרתי אף מילה אחת אף לא ברמז כל שהוא, על יציאתי ל"ביריה" (לכולי עלמא ב"ביריה" נחשבה למקום מבודד ומסוכן).

את אמי הכרתי היטב, והיה ברור לי שעם היודע לה דבר יציאתי ל"ביריה", היתה עולה על האוטובוס הראשון לצפון. יורדת בכפר-הרואה מגיעה לביתו של משה צבי "נוריה" (כפי שהאמא קראה לו), ומסוגלת היתה לרדת עליו "פסח" ומי יודע מה עוד... ומשבשת את כל תכניותי. האמא הכירה את משפחת מינקין משפחתו של הרב נריה בפתח-תקווה, ואת אשתו רחל גיטלסון מירושלים.

למחרת נפרדתי מאמי ומאחיותי בשלום רגיל ולהתראות, ויצאתי לכביש הראשי (השחור). החלטתי כי עדיף לשלוח לאמי מכתב או גלויה מ"ביריה" ולהתנצל על שלא יכולתי להודיע מראש, מאחר שהנסיעה היתה ביטחונית סודית ביותר.

הזדמן לי "טרמפ" והגעתי עד 'חדרה', שם עליתי על אוטובוס "אגד" העושה דרכו ל"ביריה" דרך 'זכרון-יעקב', 'עמק יזרע-אל', 'עמק בית-שאן', עד 'גשר נהריים' - גבול המנדט הבריטי ומדינת "הוד מלכותו עבדאללה מלך ירדן". בנקודת הגבול עלו על האוטובוס שני שוטרי גבול ירדניים

עם כובעים עגולים, ובראש הכובע פין מבריק בגובה מעל 10 ס"מ. הם סקרו את הנוסעים, נעלו את הדלתות, ונעמדו ליד שתי הדלתות, אין יוצא ואין בא. הנהג המשיך בנסיעה, חצינו את הגשרים מעל הירמוך, ונסענו בתוך שטח הממלכה הירדנית. חלפנו על פני גשרונים, חצינו את שדות "אשדות-יעקב" (עדיין לא מחולקת) והגענו ל"ארץ-ישראל" המנדטורית. השוטרים הירדנים ירדו מהאוטובוס וחזרו לתחנת גבול ירדן. הגעתי עם האוטובוס עד לטבריה, שם המתנתי בתחנה עד ליציאתו של האוטובוס המשוריין היחיד הנוסע ליצפת, דרך "הר-כנען".

בתחילת המצור (כשהאנגלים עדיין שלטו בארץ) התקיים קשר יומי בין יצפת לטבריה עם אוטובוס אחד ויחיד חצי משוריין, שיצא ב-8 בבוקר מיצפת לטבריה, עם ליווי של 4 לוחמים שהסתירו את נשקם בכל נקודות הביקורת (צ'ק פוסט) של האנגלים. בשעה 1600 חזר האוטובוס ליצפת.

(שרות האוטובוס פעל גם אחרי שהבריטים פינו את הגליל. ב-י"ב אדר (23 במרס למנינם) עלה האוטובוס על מוקש בדרך ראש-פינה צפת, שבעה מנוסעיו נהרגו, וקשר התחבורה הופסק עד שחרור יצפת).

האוטובוס המיוחד והיחיד, היה ממוגן=משורין בחלקו הקדמי - אזור המושבים עד הדלת האחורית מעבר למחצית. מעבר לדלת היה קיר פלדה שהפריד בין החלק הקדמי לאחורי. החלק האחורי מעבר לקיר הפלדה שימש לאחסון סחורות. שני "סליקים" של נשק קל, תחמושת ורימונים, היו מתחת למושב הצמוד לדלת האחורית, וכן מתחת למושב הקדמי בכניסה לאוטובוס. בדרכו היו לו שתי תחנות, אחת "בהר-כנען" (האוטובוס הגיע עד הבתים של רוקינשטיין עבור אנשי-ביריה ועין-זיתים), ואחת "בראש-פינה" וכן בחזרתו. בשעות הצהריים חנה האוטובוס במגרש החניה מול משרדי "אגד" בטבריה. לקראת שעה 4 אחרי הצהריים התאספו מספר מועט של נוסעים, המתעתדים לנסוע ליצפת. המזון והירקות הועמסו במחצית האחורית של האוטובוס, והאוטובוס היה מוכן לנסיעה.

בשעה 4 עליתי על האוטובוס המונהג על ידי הנהג האמיץ "יוסל דער שווערצהר". נוסעים בודדים הצטרפו לנסיעה ו-4 אנשי פלמ"ח תפשו מקומותיהם=עמדותיהם במושבים שמעל ל"סליקים". הדלתות המשורינות נעלו והאוטובוס יצא לדרכו ביצפת. אחרי מעבר מחסום הבדיקה של הבריטים ביציאה מ"טבריה", הוצא הנשק מה"סליקים", וארבעת אנשי החיל תפשו עמדותיהם בארבע פינות האוטובוס.

לפני המחסום הבא - "מחנה-פילון" - הוכנס הנשק ל"סליקים", עד לאחר מעבר בטוח של המחסום. בהמשך הדרך לראש-פינה הוצא הנשק מה"סליקים" עד למחסום הבא לפני הכניסה לשכונות הערביות של יצפת. במחסום הכניסה ליצפת בשכ"ו "חראת אל אכראד" עלה משמר בריטי בליווי שוטר ערבי ממשטרת יצפת, וערכו חיפוש באוטובוס.

לפנות ערב הגענו לתחנה של "הר-כנען". ליד הבתים של "רוקינשטיין" נפרדתי מ"יוסל דער שווערצהר" - שקשר אתי יחסי ידידות. הצטרפתי לחיילי החי"ש שהיו מוצבים במקום מטעם "ההגנה", והמתנתי לחברי ביריה שיבואו ללוות אותי עד ביריה.

בקטע הדרך שבין "ביריה להר-כנען" אסור היה לנוע ביחידות, ונדרש ליווי של חוליה מזוינת בנשק חם. באמצעות קשר "רדיו" העביר קצ"ר החי"ש הודעה לביריה, שחבר ביריה מחכה לליווי.

רצה הגורל ובערב הגיעה ל"הר-כנען" בדרכה לביריה, מכונית-טנדר עמוסה בציוד שכלל: מזרונים, שמיכות, עודפי מדי-חורף של הצבא האוסטרלי כולל שינלים, ולבני חורף - תחתונים וגופיות, עבור מגוייסי ביריה.

ומעשה שהיה כך היה: תלמידי "הישיבה" הגיעו לביריה, ללא כל ציוד, צבאי או אזרחי הנדרש ליחידה צבאית, ובמיוחד בימי החורף הקשים של "הגליל העליון" 900 מ' גובה, וטמפרטורה בין 0 ל-5+0 מעלות.

יזכר לטוב חברנו המסור והנאמן אריה קרול (מרכז הגרעין מטעם "ההנהלה הארצית של בני-עקיבא") אשר פנה ביוזמתו אל מפקדת "ההגנה" בתל-אביב ודרש ציוד עבור שמונה "מגוייסי ביריה" מ"הישיבה". אריה לא המתין עד שמפקדת הפלמ"ח ב"אילת-השחר", תספק - או לא תספק - את הציוד המינימאלי הדרוש. מי שהכיר את אריה ידע שהמילה "לא" או כל מילת "סירוב" אחרת - לא היתה קיימת עבורו, כאשר הוא בטוח שהוא צודק - הצדק פועל עד שיוצא לאור.

"המפקדה" של "ההגנה" נענתה לבקשתו= דרישתו, והפנתה אותו למחסני הצבא הבריטי באזור התערוכה בתל-אביב - ירושה של צבא הוד מלכותו המלך ג'ורג' החמישי שנשארה בארץ. אריה לא הפסיד זמן, גייס ב"תל-אביב" - לטובת הענין - נהג בעל טנדר, ויחדיו יצאו ל"מגרשי-התערוכה" ליד "רידינג". הם העמיסו על הטנדר ציוד עד כמה שהטנדר מסוגל היה לשאת, ומצוידים באקדח האישי של אריה הם יצאו ל"ביריה" (נהג לא ידע בברור היכן נמצאת "ביריה", יתכן שאילו ידע לכתחילה מה שידע לבסוף - הוא לא היה יוצא לדרך כה מסוכנת באותם ימים).

הם עשו את הדרך הנצורה והארוכה במשך היום, ולפנות ערב הגיעו ל"הר-כנען", שם נאמר לאריה על ידי אנשי החי"ש: שהדרך בהמשך מסוכנת ויש צורך בליווי של כיתה מזוינת שתגיע תוך זמן קצר מ"ביריה". המתנו יחד עד רדת הלילה, כיתת הליווי הגיעה, והטנדר עם המגויס החדש מ"הישיבה" יצאו בדרך הקצרה בכיוון "ביריה". בגלל הגשמים החזקים, שירדו באותו חורף היתה הדרך בוצית, והטנדר העמוס שקע בבוץ. כל הניסיונות להזיזו ממקומו עלו בתוהו. המנוע התאמץ וכבה בכל פעם. למרות כל המאמצים של החברים שירדו מ"המצודה" לדחוף ולעזור ולהזיז את הטנדר ממקומו, לא הסתייע הדבר בידי החברים, "סיעתא דשמיא" לא היתה, עד שהמנוע נדם. הדלקת הטנדר לא התאפשרה בגלל ליקוי במערכת ההצתה.

חברנו אריה קרול לקח פיקוד והודיע: "אין מפקירים ציוד בשדה". הציוד פורק מהטנדר, קשרו אותו בחבלים ורצועות שהובאו מ"ביריה", וגלגלו את החבילות לואדי. במחצית הלילה נרתמו הבהמות למזחלות שבדרך כלל הובילו אבנים מסוקלות, ויצאו לעזרת החברים להביא את הציוד היקר מהואדי ל"מצודה".

אריה ונהג הטנדר נשארו ללון במכונית התקועה בואדי, ושומרי "ביריה"- התורנים - פוקחים עליהם עיניהם. הבוקר אור, לאחר תפילת שחרית קצרה, התארגנה קבוצת מלווים לחלץ את הטנדר מהואדי. המאמצים היו קשים, המצבר של הטנדר לא פעל. המטרה היתה להעלות את הטנדר הריק מהואדי על אם הדרך הצבאית המקשרת את "ביריה" עם כביש "עכו-צפת", ולדרדר אותו בדחיפה במורד הדרך עד לכביש האספלט, ומשם בודאי ימצא פתרון על ידי מכונית שתגיע מ'צפת'.

בעת שנעשו המאמצים בוואדי, חלף במקום משוריין של המשטרה הבריטית ובתוכו גם שוטר ערבי. הסרג'נט האנגלי הסכים להעלות את הטנדר על הדרך הצבאית, והציע לדרדר את הטנדר עד הצומת בכביש "עכו-צפת".

הודעה אלחוטית נשלחה ל'צפת' עם בקשת עזרה לגרור את הטנדר מהצומת בכביש האספלט עד המוסך ב'צפת'. יש להניח כי במקביל דווח לשכנינו הערבים על ידי השוטר הערבי שישב במשוריין המשטרה, על טרף קל הנמצא בדרך.

עם התקרב הטנדר לצומת, נפתחה על המאבטחים אש תופת מהכנופיה שארבה להם, והתקדמה לעבר הטנדר. ארבעת המאבטחים, ביניהם שנים מ"המשוריינים" - תלמידי הישיבה צ. אורליאן וש. אלטשולר, וכן א. פויער=נוריאל וד. פרקש=זאבי ואתם אריה ונהג, השיבו בתחילה אש, אולם על מנת שלא לבזבז תחמושת, הם נצרו את האש, הסתתרו מאחורי מחסה של סלעים והמתינו לבוא העזרה.

מעמדת "ההגנה" שב"בית-בוסל" הצופה על הצומת עקבו אחר ההתקפה של הפורעים בצומת, ופתחו באש מקלעים לעבר הכנופיה שפחדה להתקרב לטנדר. במקביל נשלח מ'צפת' האוטובוס המשוריין לאסוף את המאבטחים, את אריה ונהג, שהמתינו בצומת תחת מחסה. האוטובוס

המשוריינן הסתובב, ונעמד עם דלתו לכיוון המאבטחים, ובעזרת חיפוי כבד של המקלעים מ"בית-בוסל" על איזור הצומת, הצליחו ארבעת המאבטחים, אריה והנהג, להיכנס לאוטובוס המשוריינן ולהגיע ליצפת. לאחר שהמשוריינן עם הניצולים עזב את המקום, התקרבו אנשי הכנופיה אל הטנדר והעלוהו באש.

הניצולים התקבלו ב"בית-בוסל", על ידי מגוייסי החי"ש והפלמ"ח ששהו במקום. כולם בדקו את "המאבטחים" - "בני הישיבה" - שהגיעו מ"כפר-הרואה" והכריזו: "המשוריינים" - אכן "משוריינים", ובאש התופת העזה שניתכה עליהם על ידי הכנופיה הערבית לא נפגע איש מה"משוריינים".

מגוייסי החי"ש והפלמ"ח קראו לחברי הגרעין שבאו "מהישיבה" - "המשוריינים", החל מהיום הראשון שהם הגיעו לגליל. זה מופיע גם בכתובים - חוברות של ארגון בני עקיבא, עיתון זרעים ועוד פרסומים מאותה תקופה. באירועים נוספים שמסופר עליהם בהמשך, אשר בהם היו מעורבים "תלמידי הישיבה" - הכדורים פשוט חלפו מעליהם ולא חדרו לגופם, ואם פגעו בהם היו אלו שריטות קלות בלבד.

כזכור, הכינוי "משוריינים" נולד ב"ישיבה". במסיבת הפרידה למתנדבים (צה"ל טרם נולד). במסיבה ברכו הרבנים את המתנדבים ואמרו: "התורה שלמדתם עד היום תהווה לכם <שריון> מפני כל פגע רע" - ואכן ההיסטוריה הוכיחה כפי שזוכיר בהמשך, שהרבנים צדקו.

לפנות ערב חזרו "המשוריינים" ל'ביריה' בליווי מאבטחים מהמגויסים שהיו ב"בית-בוסל". הם ברכו "הגומל" ברוב עם, והודו להקב"ה על כל הטוב שגמל להם בטבילת האש הראשונה.

"מצודת ביריה" נמצאת בגובה 910 מ' מעל פני הים. חורף תש"ח היה קשה ביותר (במיוחד לבאים ממרכז הארץ), ברד, גשם עז וקור קפוא פקד את האזור ללא הפסקות. ליושבי המקום לא היו מספיק בגדים חמים. 'ביריה' לא היתה מחוברת לרשת החשמל של "רוטנברג", ותנורי חימום על עצים, נפט או גז, לא היו כלל בנמצא.

בעמדות שבפינת הגדרות המקיפות את החצר החיצונה (מחוץ לחומת המצודה) שהיו מאוישות כל לילה, לא היה גג או מחסה מגשם, ברד ושלג. הנערים-המגויסים - בני 17-18 - שמרו בתורנות בעמדה במשך שעתיים עד ארבע שעות רצופות, נרטבים מגשם וברד ולפעמים קופאים מקור עד לשד עצמותיהם. שני חברים - תורנים - ולפעמים חבר וחברה היו עוברים מדי כ-חצי שעה בין העמדות ומביאים לשומרים קפה או תה.

'ביריה' היתה במצור: מוקפת בכפרים ערביים עוינים, ומנותקת מיישובים אחרים. בקיבוץ "עין-זיתים" השוכן בעמק בקרבת 'הר-ביריה', היה המצב הרבה יותר קשה. הרובע היהודי של "העיר צפת" היה מנותק מכל הגליל, והגישה אליו היתה בהתגנבות-יחידים בלילות - דרך בית הקברות היהודי (לא לה שאינם מפחדים מהמתים), איזור שהערבים פחדו להסתובב בו, מאימת רוחות המתים שהם עלולים לפגוש.

"הר-כנען" היה מבודד, ומלבד תושבת אזרחית אחת - גב' שרה לוי - שסירבה להתפנות מהמקום, לא גר שם אפילו אזרח אחד. על ההר היו מקצת מגוייסי החי"ש מפיקוד "חיפה", ואחר כך החליפו אותם מקצת מגוייסי פלמ"ח מהגדוד השלישי בפיקודו של מפקד המחלקה אלעד פלד, שהתמקם ב"בית-מינס".

באחד הימים יצאתי לשטחי-ביריה הקרובים ל"מצודה", וראיתי בשדה סוסה ערבית, ללא אוכף ואפסר, מסתובבת בשטחים. הבנתי שהסוסה ברחה מאחד מכפרי הסביבה ותועה בשדות 'ביריה'. ליקטתי עשבים ירוקים בשדה והתקרבתי אל הסוסה בצעדים קטנים, הסוסה לא נבהלה ואפשרה לי להתקרב אליה. הגשתי לה את העשבים שליטתי, ליטפתי את צווארה, והסוסה היתה בידי.

המשכתי ללכת אתה, מצאתי חבל קצר, קשרתי לה אותו מסביב לצוואר, הובלתי את הסוסה ל"מצודה" והכנסתי אותה לחצר.

רק נכנסתי לחצר - התנפלו עלי "המפרגנים הגדולים" - בשביל מה הבאת אותה? בטח היא חולה, ותדביק במחלות שלה את כל עדר הבהמות - שלא היה ב'ביריה'. אין לנו במה להאכיל את הבהמות שלנו, ואתה מביא בהמה נוספת? כל ההסברים שלי לא הועילו, הרי אני מ"המשוריינים" - בן-ישיבה - ומה אני מבין בענייני המשק?

כרגיל, התעלמתי מ"הבלתי מפרגנים" ואמרתי לחברות וחברים שרצו לשמוע אותי: אני אדאג לסוסה למדור, למים ולאוכל. הקימותי לה סככה בתוך חצר המצודה קרוב לביתן שלי, ריפדתי את האדמה עם קש ועשבים שמצאתי בסביבה, קשרתי לה חציר מן ההפקר, והבאתי חצי-חבית ששימש כשוקת מים.

הסוסה ע"פ הגמרא (מגילה כז.) - "דוּכְסוּסָיָא" - פְּרָשָׁא דְמַתָּא קיבלה 'שם': "הסוסה של לרר", ואני הפכתי להיות פרש-העיר. אלטשולר הדביק לי את השם "קוטשער" - עגלון בלשון התורה.

תוך זמן קצר התרגלו ב'ביריה' לסוסה, והיא שובצה בכל העבודות והתפקידים הזקוקים לסוסה. בכל יום הובלתי ביצים וחלב - תמורת תשלום - לגב' שרה לוי, המתגוררת יחידה ב"הר-כנען". התודות והברכות שקבלתי מגב' שרה לוי, היו שוות לאין ערוך מהתודות שקבלתי מ"המפרגנים" של 'ביריה'.

כל הגוש - 'צפת, הר כנען, ביריה ועין זיתים', היה תחת מצור כפול: הגוש היה מנותק משאר אזורי הארץ, והתנועה נפסקה גם בין יישוב ליישוב. מסביבנו כפרים ערביים עויינים, ושכירי חרב של הכנופיות הערביות מ"סוריה, עירק ולבנון" המסתובבים באזור ומתסיסים את הערבים לערוך פרעות ביהודי 'צפת' וביהודי האזור.

ב'ביריה', וכן בקיבוצים אחרים בגליל - בימים שעדיין היה קשר יומי על ידי אוטובוס משורייך - הצלחנו לקבל חלק מהמצרכים היסודיים. וכאשר נפסק הקשר, נפסקה כליל אספקת מצרכי היסוד, ומעט הדלק לבעירה (בישול, תאורה ע"י מגורות נפט ולוקסים) הלך ואזל.

כזכור, לפני פורים תש"ח הפסיק האוטובוס המשורייך את נסיעותיו מסיבות ביטחוניות, והדרך בין 'צפת לטבריה' הושבתה. מיכל הסולר שאמור היה לספק דלק להבערת תנור-המאפיה התרוקן והמאפיה שבתה.

החברים למדו להכין פיתות בידואיות בטבון, או על גבי פח ברזל לוחט שהוסק בעצים. הקמח נלקח ממלאי הקמח שנועד לאפיית הלחם. בתחילה סבלו רוב החברים מקלקולי קיבה, אולם לאחר תקופה קצרה הסתגלה מערכת העיכול לצרה הנוכחית. בני המעיים התרגלו אל הפיתות=הלחם-הקלוקל, והפיתות התרגלו לבני המעיים.

כאשר הפסיק הגנרטור לפעול מחוסר דלק, ומים מהבריכה הגדולה החיצונית, לא הגיעו לבריכה הקטנה העליונה מעל לחדר הביטחון, נפסקה זרימת המים בברזים. כל צריכת המים בוצעה בשאיבה ידנית מתוך הבריכה שמחוץ לחומה, והובלת המים בכדים על הכתף לחצר המצודה.

על גג המטבח וגג המקלחת היו מְכֻלִּים למים. את המְכֻלִּי שעל גג המטבח מילאו בתורנות עבודה, ואילו את המְכֻלִּי שעל גג המקלחת מילאו הבנים עבור הבנות בחובכנות, ות"ל היו חובכנים וביניהם גם אני. מים חמים היו מרתיחים=מחממים בחצר המצודה בדוֹזְקִים על גבי עצים, מעלים אותם בְּשָׁנִים הגגה, וממלאים את המְכֻלִּי.

פסח התקרב, מלאי המזון כולל קמח לאפיית פיתות ערביות אזל והלך, במחסן היו מספר קטן של חבילות מצות - כמלאי חירום - והשתדלנו לא לנצל אותם, ולשמור את המצות הכשרות לליל הסדר המתקרב.

ביום ראשון ט' בניסן (18.4.1948 למנינם), נחתם הסכם שביתת הנשק עם נכבדי הערבים, ומיד אח"כ - בעזרת הצבא הבריטי - הם עלו על הרכבים שהיו ברשותם וברחו ל"נצרת", לא נשאר ביטבריה אפילו ערבי אחד לרפואה. מסדר המשטרה העברית דיגל את נשקו, ומשהורד הדגל הבריטי, הונף הדגל כחול-לבן במקומו.

הדרך ליטבריה ולגליל נפתחה, אולם הקטע בין 'ראש-פינה' (מחנה פילון) נשלט עדיין על ידי הבריטים (אחד המחנות האחרונים ששימשו כדרך נסיגה מהארץ).

הצבא הבריטי - "הכלניות", והצבא הירדני - חיל-הספר, פינו את "הר-כנען". בבנין הגדול לשעבר "המלון של שרה לוי" (שנכבש בעבר על ידי הכלניות מה"דביזיה המוטסת") השתכן חלק מהגדוד השלישי, הבתים של רוקינשטיין עמדו ריקים, והמחנה הצבאי של "חיל-הספר הירדני" נשאר עזוב ומוזנח ללא נפש חיה.

השלטון כולו נמסר למשטרה הבריטית, שמפקדתה היתה במשטרת "הר-כנען". המשטרה הבריטית - שעדיין שלטה בארץ - שיתפה פעולה עם הערבים נגד היהודים.

הנסים הגלויים ושאינם גלויים ליוו אותנו במשך כל התקופה ביטבריה, ובעיקר בתקופת המצור והמלחמה. לאור דרישת חברים רבים לאפשר להם חופשת-ליל-הסדר, סוכם באסיפת חברים שאפשר לשחרר רק שני חברים המתבקשים לערוך את "הסדר" במשפחתם. בערב פסח תש"ח נערכה הגרלה ועליתי (בגורל) יחד עם משה חכים. אושרה לי חופשה, על מנת לערוך "סדר פסח" לאמי ואחיותי.

נסים שהיו בערב פסח. ביום שני י' בניסן תש"ח (19.4.1948 למנינם) אחרי הצהריים, יצאנו שנינו חברים - משה חכים ואני - בדרכנו ל"הר-כנען", והמתנו שם לצאתה של מחלקת פלמ"ח היורדת לראש-פינה. כשהחשיך הצטרפנו ליחידה שירדה בדרך הצבאית בכיוון לראש-פינה, וצעדנו בסוף השיירה. יחד עם המחלקה שירדה ל"ראש-פינה", היתה כיתה שהיתה מיועדת להחליף כיתה אחרת במשלט הדרומי-מזרחי של "הכנען", ואנחנו צעדנו אחרונים - אחרי הכיתה המיועדת למשלט. בהמשך הדרך - בחושך המוחלט - נפרדו הכוחות, הכוח העיקרי פנה שמאלה וירד בדרך לראש - פינה, והכוח הקטן - המיועד להחלפה - המשיך ל"משלט" הדרומי-מזרחי של "הכנען". לאחר הליכה צמודה לכוח הקטן, מצאנו את עצמנו במשלט.

מאחר ואת החלק המסוכן של הדרך כבר עברנו, החלטנו לחזור מהמשלט לצומת של הדרך הצבאית, ולהמשיך בדרך הצבאית, המתחברת לכביש האספלט, היורד לראש-פינה.

רצה הגורל ובאותו לילה החליטו אנשי הכנופיות בסביבה, לפוצץ את שני הגשרים בדרך האספלט העולה מראש-פינה ליצפת, במטרה לנתק את יצפת, וגוש הר כנען מהגליל. אחד הגשרים ממוקם מעל הדרך הצבאית, ממנה יוצאים לכביש האספלט, גשרון נוסף - מעביר מים - ממוקם בהמשך מעלה הכביש ליצפת. לצורך ביצוע הפיצוצים הציבו אנשי הכנופיה חוליה עם מקלע על הכביש, על מנת לחפות על החבלנים בעת הנסיגה מהגשרים לאחר הפיצוץ.

צעדנו בדרך הצבאית והגענו לכביש האספלט, עברנו מתחת לגשר ועלינו על כביש האספלט, ולא ראינו כל תנועה חשודה בכביש. צעדנו צמודים ושמחים שיצאנו בשלום מהואדי שבין ההרים - מקום החורשים רעה מאחורי כל סלע - אל הדרך הראשית.

רק הספקנו לצעוד כמה עשרות צעדים נשמע לפתע קול קריאה מעיקול הכביש בערבית: "מך-האדה"? היינו בטוחים שהגענו אל היחידה שירדה לפנינו לראש-פינה, וקראנו בקול ביטבריה! . . . מיד נתך צרור כדורים שפגע באמתו השמאלית של משה, הצמודה לאמתי הימנית, וריסקה לו את העצם. נעשה לנו נס גדול ולא נפגענו בצרור ארוך בחזה בגופנו !!! משה הודיע לי שנפגע

בידו, ואז לא האמנתי לו לכתחילה עד שראיתי את הדם. שרוול הבטלדרס הימני שלי קבל כווייה קלה. קפצנו במהירות מהדרך לבין הסלעים למצוא מסתור. משה ששימש ביבירה/ כחובש, נטל אתו לדרך תחבושת אישית, והדריך אותי כיצד לחבוש את פצעו השותת דם. הורדתי מעל ידו את שרוול הבטלדרס, הוצאתי מכיסו את "התחבושת אישית", ולאחר החבישה סגרתי עליו את הבטלדרס ששימש סד לידו.

לאחר החבישה עלתה במוחנו המחשבה כי אנו מסתתרים במקום גלוי, וחייבים להחליף מקום. זחלנו למסתור מוגן יותר בין הסלעים, והתמקמנו שם. לאחר מספר דקות - שנראו כנצח - נשמע פיצוץ אדיר שהרעיד את כל הסביבה. הגשר במעקה הכביש מעל הדרך הצבאית בה עברנו לפני שעה קלה פוצץ. אחריו נשמע פיצוץ נוסף של הגשר הקטן - מעביר המים. רק אז עלתה המחשבה במוחנו שחבלנים פוצצו את הגשרים, על מנת למנוע קשר תחבורתי בין 'ראש-פינה' ל"הר-כנען". אנחנו נקלענו במקרה לאירוע, והחוליה הממוקמת על הכביש שפגעה בנו שמשה מחסום והבטחה לחבלנים.

הנס הראשון היה: הכנופיה לא פגשה בנו בדרך לפני פיצוץ הגשר, הרי עברנו מתחתיו כ-עשר דקות קודם. הנס השני היה הכדורים פגעו ביד הצמודה לאזור החזה של משה וללא פגיעה בלב. התכנסנו בתוך עצמנו עם הראש בין הסלעים והמתנו לבאות. הנס השלישי: החבלן שפיצץ את הגשר הגדול נסוג בין הסלעים שמעל לכביש, ובדרכו עבר באותה פיסת קרקע בה שכבנו מספר דקות קודם - טרם שהחלפנו מקום. הוא נעצר לשניות - מטרים ספורים מאתנו - השקיף על הסביבה ועל הגשר שפוצץ. עצרנו את נשימתנו לדקה ויותר, עד שהחבלן עזב את המקום. הוא המשיך בדרכו לכיוון ריכוז כוחות הכנופיה שהמתינו לו, וכשחזר, חבריו קיפלו את המקלע ונסוגו.

הפגיעה החמירה והכאבים של משה גברו והלכו. החלטנו שבמצב זה לא נוכל להמשיך בדרכנו ל'ראש-פינה' ועלינו לחזור ל"משלט" של "הכנען" הנמצא מעלינו - בדרך הקצרה - על מנת לקבל עזרה. המתנו עוד שעה קלה ע"מ להיות בטוחים שאין עוד כוחות עוינים בשטח, התרוממנו בזהירות מבין הסלעים, צעדנו בכיוון לגשר המפוצץ, התרשמנו מהפיצוץ וירדנו לדרך הצבאית. התחלנו לטפס על ההר - בדרך לא דרך בין הסלעים - בכיוון המשלט, כשהפצוע נשען על ידי ונעזר בכל כוחותיו להתגבר על הכאבים הגוברים והולכים, צעדנו בדרך הקצרה, הקשה והמפותלת בין הסלעים, על-מנת לקצר ולהגיע במהירות למקום מבטחים.

הפיצוצים נשמעו היטב בכל האזור, מודיעין עדיין לא היה, ולא ידעו בגדוד "הפלמ"ח" ובגוש המרחבי את משמעותם.

עלינו מכיוון פיצוץ הגשרים, והתקרבו למשלט מכיוון דרום-מזרח - בדרך לא דרך - וחששנו מהחשדות שיעלו במחשבת השומרים לגבי שתי הדמויות המשֶׁתָּרְכּוֹת לעבר "הר-כנען". על מנת להזדהות התחלנו לצעוק בכל כוחנו את "הסיסמה" שנקבעה לאותו ערב, אולם הכיוון שממנו הגענו היה בלתי צפוי ובלתי מתקבל על דעתם של השומרים בעמדה הקרובה. נס נוסף !!! כשהתקרבו לעמדה, התחילו השומרים לשקשק בביריחי הרובים והטילו עלינו מורא נוראי. משה - עד כמה - שהיה מסוגל לצעוק פתח בצעקות: 'ביריה' אנו מ'ביריה', אני פצוע שלחו אלונקה, ומיד התמוטט ונפל על האדמה בין הסלעים באפיסת כוחות.

קריאתו נשמעה ולאחר מספר דקות הגיעו עם אלונקה, העמיסו עליה את הפצוע, מספר לוחמים הצטרפו וצעדנו לכיוון המפקדה ש"בהר-כנען". במפקדת הגדוד היה "בית חולים שדה", ו"רופא הגדוד השלישי" שקיבל הודעה ב"קשר" להמתין לנו, והכניס את הפצוע מיד לחדר הניתוח. לאחר שהוצאו מאמתו שרידי הרסיסים מהכדורים, הוא גובס והוכנס לחדר חולים למנוחה.

בעת הטיפול במשה התאספו חיילי הגדוד, שאלו וחקרו אותי ע"מ לדעת פרטים על האירוע מכלי ראשון. כשהתברר לליצני הגדוד כי הנוכח שניצל הוא מבחורי-הישיבה שהגיעו ל'ביריה',

הם פתחו בהלל ותשבחות: אחד "המשוריינים" מבין שני חברי 'ביריה' לא נפגע כלל, מלבד שריטה קלה בשרוול ימין של הבטלדרס.

ב'ביריה' שמעו על מאורעות הלילה ב"קשר", אולם לא ידעו פרטים. עת האיר השחר, אספתי את הפציו של משה, העמסתי אותם על שכמי, ויצאתי לדרכי הביתה. ירדתי לוואדי, חציתי אותו, והמשכתי במעלה ההר ל'ביריה'.

הצופה על המגדל זיהה אותי ממרחק חוזר לבד, ודיווח מיד לחברי המשק. כולם שמעו על פיצוץ הגשרים ועל ההיתקלות עם הכנופיה, אולם לא ידעו עדיין מה קרה לחברי 'ביריה' שנתקלו בכנופית הערבים, ומדוע משה חכים טרם חזר. בשער המחנה כולם קיבלו אותי, חקרו אותי על ההיתקלות והפציעה של משה, ושמעו ממני - מכלי ראשון - את כל הנסים הרבים והנפלאות שנעשו לנו על ידי הבורא. בראות החברים על השרוול הימני של הבטלדרס שלי את החריכה של כדורי המקלע (אלה מהצרור הארוך שלא חדרו), מיד פתחו כולם במקלה: "משורייך!" תמיד "משורייך"!

את ליל סדר הפסח - תש"ח - חגגתי ב'ביריה' יחד עם כל חברי הגרעין, ואורחים שהגיעו מ'צפת' ומהמגויסים שנתקעו בסביבה.

עם תחילת הקיץ נתקפו חלק מהחברים במחלות מים, שנבעו ממכת הצפרדעים, וחיות מים אחרות שהתנחלו בבריכה, וכן שְׂרָצִים ונבלות ששכנו כבוד בתוך הבריכה ומסביבה.

לעיתים רחוקות קבלנו אספקה ע"י מטוס קל שעבר והשליך אספקה ל"עין-זיתים" (המצב ב'עין-זיתים' היה קשה וחמור לאין-ערוך יותר מאשר ב'ביריה'), ולעיתים רחוקות זרקו גם לנו משהו. ע"פ זיכרונו של אחד החברים: קרה מקרה שהתחלפו החבילות, 'עין-זיתים' - קיבוץ של "השומר הצעיר" - קבלו את הבשר הכשר המיועד ל'ביריה', ואילו 'ביריה' קבלה את הבשר (הלא כשר) המיועד ל'עין-זיתים'.

המצב ב'עין-זיתים' החמיר והלך והיה קשה מנשוא: המזון לשעת חרום אזל, עם תחילת הקרבות הם נותקו מהמעייין, המקור היחידי לאספקת מים. הם שאבו מי גשמים שהתנקזו ונקוו בתוך עמדות ההגנה החפורות בקרקע, ונאלצו להרתיח אותם או לבשלם בפרור ולחכות שהבוץ ישקע. רק אחר כך הם היו ראויים לשתייה, בישול ורחצה. כמו כן חסרו להם חומרי בניה לבניית עמדות-מגן כנגד הערבים שהתקיפו אותם בתכיפות.

גבעה הממוקמת בין 'הר-ביריה' והקיבוץ 'עין-זיתים' נכבשה על ידי הכנופיות, והפכה ל"משלט" השולט באופן מלא על קיבוץ 'עין-זיתים' ועל החצר הפנימית, ולא אפשר כל תנועה בחצר הקיבוץ לאור היום.

לכוחות הביטחון היה ברור כי ללא עזרה מיידית הנדרשת, 'עין-זיתים' היהודית תיפול - חלילה - לידי הערבים. במפקדת ה"פלמ"ח" סוכם כי יש להעביר באופן דחוף שיירת אספקת מזון וחומרי בניה לקיבוץ 'עין-זיתים'. אולם יש תחילה לכבוש את הגבעה=המשלט שמעל 'עין-זיתים', השולט גם על דרך הגישה, לשחרר את 'עין-זיתים' מהסיוט של הכנופיות, ולפתוח את הדרך לשיירת הצבאית האמורה להגיע עם מזון וציוד בסיסי, הנדרש לביצורים.

למבקרים בקיבוץ 'עין-זיתים', לאחר שחרורם, לא נתפש בשכלם כיצד החזיקו מעמד התושבים במקום במשך החודשים מינואר עד סוף אפריל 1948. וכן לא היה ברור מדוע לא הביאו להם חומרי ביצורים מינימאליים לפני תחילת המצור, כפי שהכינו לקיבוצים המבוססים בגליל העליון.

ביום שהוחלט על כיבוש "המשלט", הוכנס כל האזור לכוננות. מבין חברי 'ביריה' גייסו לוחמים שהתמקמו ב'הר-ביריה', על מנת לרתק את ערביי המשלט, ולחפות על המסתערים מבין לוחמי הגדוד השלישי. הקרב היה קצר, ולצערנו נפל מהגדוד חלל אחד, ת.ג.צ.ב.ה. הערבים השאירו מספר גופות בדרך נסיגתם, וגררו אתם פצועים רבים בדרך לכפרים בסביבה

ולראס אל-אחמאר". (ב"פלמ"ח" לא נלקחו שבויים - כי לא היה להם מחנה מעצר, ואפשרו לערבים לברוח ואחר כך לבוא ולאסוף את הגופות). אחרי כיבוש "המשלט" נשארה כיתה אחת של הגדוד השלישי במקום, על מנת למנוע מאנשי הכנופיות להשתלט מחדש על הגבעה. בלילות הקרים והקפואים של הגליל העליון היו הלוחמים זקוקים למזרונים, שמיכות ושינלים. מפקד המבצע חיפש מתנדבים שיביאו ציוד ל"משלט".

ב"ביריה" מצא הפלמ"ח מתנדבים. התנדבתי למבצע יחד עם שמוליק אלטשולר - "שני משוריינים" - ועם רדת החשכה, העמסנו על שני סוסים את הציוד הנדרש לכיתה המסתערים. לאחר שפרסנו על הסוסים את הציוד וקשרנו אותו לגופם של הבהמות, עלינו על הציוד שעל גבי הסוסים חגורים ברובה האישי ויצאנו למבצע. מאחר והדרך הרגילה ל'עין-זיתים' לא היתה מאובטחת - ומחשש שיש ערבים שברחו בעת כיבוש ה"משלט" ומסתתרים בסביבה, החלטנו לעלות דרך יער ביריה ל"הר-ביריה" בדרך הארוכה והבטוחה, ומשם לרדת לוואדי, לחצות אותו, ולהמשיך במעלה הגבעה עד ל"משלט".

עד הפסגה של "הר-ביריה" הכל התנהל בהתאם לתכנית, אולם בירידה מההר התקשו הסוסים לרדת עם כל הציוד על גבם. ירדנו מהסוסים על מנת להקל מעליהם את המשא וצעדנו לצדם. הסוסים התאמצו לרדת מההר במדרון התלול עם כל הציוד, ולצערנו ולצער הבהמות - במחצית המדרון התלול שהלך וגבר, הסוסים לא צלחו לרדת עם הציוד ונעמדו. פרקנו מעליהם את הציוד, קשרנו אותו בחבילות גדולות, וגלגלנו את הציוד עד לתחתית הוואדי.

התיישבנו על הסוסים ורכבנו לפסגת הגבעה=המשלט. התחבקנו והתנשקנו עם הלוחמים, ניחמנו אותם על אבדן חברם. "הלוחמים" ירדו לוואדי, העמיסו על גביהם את הציוד והעלוהו ל"משלט".

המבצע בוצע בהצלחה, נפרדנו מהלוחמים ומיהרנו לעשות דרכנו הביתה ל"ביריה".

את החזרה הביתה עשינו בדרך הקצרה והמהירה, ירדנו מהמשלט לדרך קק"ל העוברת בתוך היער - ומקשרת בין 'עין-זיתים' ל"ביריה". התיישבנו על הסוסים ויצאנו ברכיבה מהירה מה"משלט" - כאשר הלוחמים מלווים אותנו ומברכים אותנו שדרכנו תצלח.

כשעלינו על דרך "קרן-הקימת", פתחנו בדהירה על מנת לא לפגוש פורעים שנסוגו מהמשלט, ואולי מסתתרים באזור ויצלפו עלינו. לפתע שמעתי קריאה משמוליק שרכב ראשון: המשקפיים נפלו! המשקפיים נפלו! התלבטנו האם לחזור על עקבותינו, לרדת מהסוסים, ולהתחיל בחיפושים בחושך הגלילי אחר המשקפיים.

ראוי להזכיר כי "אופתיקאי" לא היה ב"ביריה". המקום הקרוב למצוא משקפיים היה ב"צפת הנצורה", וכאשר הצלחת להגיע ל"צפת" ולהזמין משקפיים, המתנת כ-שבועיים ויותר לקבלתם. שמוליק - בלי משקפיים - לא ראה חמישה מטרים לפניו, ולא יכול היה להמשיך ברכיבה מהירה. אחרי דיון מהיר - לא רשמי - נתקבלה החלטה פה-אחד: ירדנו מהסוסים וחזרנו על עקבותינו תוך כדי חיפוש המשקפיים. למזלנו ולשמחתנו לא התרחקנו ממקום נפילת המשקפיים, והם נמצאו מיד. עלינו על הסוסים ופתחנו בדהירה הביתה. במשך כל הזמן נשמעו באזור קולות של יריות ושריקת כדורים, לא התעכבנו לתפוש מחסה - כי היינו "משוריינים" - והמשכנו בדהירה תוך שימת ביטחוננו בידי הקב"ה לאמר: "שלוחי מצווה אינן ניזוקין".

ב"מצודה" המתינו החברים ובראשם הצופה על ראש המגדל לבוא הרוכבים, כולם שמעו את קול היריות וראו את הבזקי האש. בהיכנסנו לחצר "המצודה", התקבלנו על ידי החברים בקולות שמחה, אנו קראנו בקול שלוש פעמים: "ה' הוא האלהים!" והחברים הכריזו "יחי המשוריינים יחי!"

היום הראשון של חול המועד פסח (25.4.48 למנינם) נקבע ליום עליית שיירת האספקה. בשעות הלילה כבשה יחידת פלמ"ח את הדרך הצבאית העולה מ'ראש-פינה' (וואדי ראש-פינה) עד

'הר-כנען' ומשם דרך 'ביריה' בדרכים הצבאיות של קק"ל ועד ל'עין-זיתים'. הדרך נשמרה עד למחרת בלילה.

עם עלות השחר יצאה מ'אילת-השחר' שיירת האספקה לדרכה. כשהיא מלווה במחלקת לוחמים, שעלו להחליף לוחמים ב'הר-כנען ובעין-זיתים'. השיירה כללה משאיות עם ציוד-בניה ומזון עבור 'עין-זיתים' ובמקצת עבור 'ביריה' בעיקר - מצות כשרות. בהגיע השיירה ל'עין-זיתים', פורק כל הציוד, והשיירה יצאה מיד לדרכה - חזרה - ל'ראש-פינה' לפני רדת החשכה.

חלק קטן של מצרכי המזון "כשר-לפסח" שהופרש ל'ביריה', היה כמו מן מן השמיים. ואכן זכו לוחמי 'ביריה' לאכול מצות (כשרות) בכל חג הפסח תש"ח ועוד.

יצאתי לחופשה קצרה - ראשונה - ביום הראשון של חול פסח, וירדתי עם השיירה שחזרה ל'ראש-פינה'. משם הגעתי בטרמפים עד 'פתח-תקווה'.

פגשתי את אמי ואחיותי, התנשקנו והתחבקנו, ספרתי להם - הפעם כמגויס - על המצודה הבטוחה שנותנת הגנה טובה למתנחלים בתוכה. כמובן, לא הזכרתי אף-מלה - את הנסים והנפלאות שנעשו בתקופה האחרונה על ידי הבורא, וכן כל הנפלאות שנעשו לי על ידי בורא-העולם, בניסיון להגיע הביתה בערב-פסח. האמא דרשה שאכנס לומר שלום למשפחות אולקניצקי, קרפ, גרוס ועוד, וכולם שמחו לפגוש את המגויס הצעיר שעדיין לא הגיע לשבע עשרה וחצי שנים, ויצא לגליל להגן על היישובים שלנו.

למחרת התפללתי עם הזריחה, אכלתי ארוחת בוקר, נפרדתי מהמשפחה המצומצמת, ויצאתי לדרך הארוכה חזרה לגליל. לעת ערב הגעתי ל'הר-כנען' ויצאתי לדרכי - הבטוחה - עד 'ביריה'.

המצב ב'צפת' היה קשה ביותר, והחמיר מיום ליום. במברק ששיגר המפקד המקומי של כוחות ההצלה "שישכלי" (מיום 17.4) הוא הודיע: "המורל גבוה מאד, הצעירים משולהבים. אנו נשחט אותם (את היהודים)".

עם פתיחת הדרך בין הגליל התחתון ל'הר-כנען', התחילו "הלוחמים השקטים" - אנשי הקיבוצים מעמק הירדן והגליל העליון - לפרק ציוד מהמחנה העזוב של חיל הספר שב'הר-כנען'. משרד "רכוש-האויב" טרם השתלט ופעל בגליל העליון, כך שרכוש הצבא-הבריטי היה מעין הפקר=שלל לגבי חברי הקיבוצים. כאשר ראיתי שמכוניות של הקיבוצים יוצאות מהמחנה כשהן עמוסות בציוד של פחים וקרשים לבנין-צריפים, - מינתי את עצמי אחראי, על פירוק והעברת ציוד הצריפים מהמחנה ל'ביריה'. סדרן העבודה הפריש חברים לעבודה במחנה הצבאי בהנהלתו. כמו כן הופרש זוג בהמות עם עגלה לצורך העברת השלל מהמחנה לחצר 'ביריה'.

באופן לא רשמי - ללא הצבעה באסיפת חברים - התמנתי למנהל הבניה במשק ביריה. לראשונה זכו העמדות החיצוניות הערומות שבפינות הגדר החיצונית, לכיסויי הגגות בפחים שהוחרמו ממחנה "חיל-הספר" הבריטי. כזכור, זה אותו מחנה בריטי שעכבות דם הכלב אשר נורה - על ידי חיילי הלגיון הערבי - נטף ממנו, והסגיר את אנשי "הפלמ"ח הדתי", ששהו אותה שעה ב'ביריה'.

מהפחים, הקרשים ויתר חומרי הבנין הוקם ב'ביריה' - תחת הנהלתו ופיקוחו של האחראי על הבניה - המתבן, התוספת לרפת, המסגריה לשלמה רמיאל, הסנדלריה לעמוס סרוסי, עמדה לשומר בכניסה החיצונית ועוד.

תנאי החיים ב'ביריה', לא היו מן המשופרים, בלשון המעטה. במקום לא היה חשמל, לא היו מים זורמים ואמצעים לסילוק מי שופכין. כמו כן היה לקוי הקשר עם העולם החיצוני.

עם כיבוש 'צפת' ושחרור חלק מהגליל, התחילה עזיבה ונטישה של 'ביריה', בציפייה לתגבורת של חברי גרעין "ו" ואחרים שיצטרפו ל'ביריה'. "קבוצת-ביריה" נחשבה משק-חזית, ויושבי

'ביריה' - שהיו כפופים בתחילה לפלמח, ואחר כך להגנה המרחבית, היו פטורים מגיוס חובה לצה"ל.

בחודש אייר תש"ח (סביבות יוני 1948 למנוח) הגיעו ל'ביריה' חברי הגרעין העירוניים מאחר וקוצרה שנת לימודי התיכונים. בסיון הגיעה גאולה דונקלנג מסניף "בני-עקיבא" תל-אביב צפון, שסיימה את לימודיה בסמינר לווינסקי בת-א.

גאולה השתלבה מיד בעבודות המטבח ומחסן הבגדים, והתברר שניסיונה בעבודות הבית בביתה בתל-אביב, תרם רבות למשק 'ביריה'.

באותה תקופה כלל כל סידור העבודה: 2 עובדות מטבח, 2 עובדות מחסן, רפתן ולולן, מוביל מים מהמעין, נהג מתלמד, מזכיר פנים ומרכז משק, פקיד ומנהל חשבונות, מזכיר חוץ וגזבר (שהצליח לשכנע את חבריו במזכירות, כי עליו להתגורר כל השבוע מחוץ למשק בבתי מלון), חבר שהיה מפקד המקום, והיה בדרך היה עסוק בהשתלמויות וישיבות מטה בחוץ.

חברי המשק המפרנסים העיקריים היו בין 20 עד 30 שעסקו בעבודות חוץ: ייעור, עבודות בנין - בנית חדר אוכל לקיבוץ "אילת-השחר", וכן עבודות מזדמנות. עובדים אלה פרנסו את עצמם ואת עובדי השירותים שנזכרו לעיל כולל "מזכיר החוץ והגזבר".

בעת כיבוש הגליל המערבי, בחורף תש"ט, נכבשו גם כ-13 כפרים לבנוניים לאורך הגבול הצפוני. למעשה היה אז גבול המדינה בתוך שטח לבנון. הקבלן סולל-בונה (סו"ב) התבקש לבצע עבודות ביצורים במוצבים החדשים שלאורך הגבול, שכללו עמדות מגן ותעלות קשר. אנשי 'ביריה' אשר חיפשו לצורך פרנסתם עבודות-חוץ, השכירו עצמם לסו"ב לעבודות הביצורים בלבנון.

מוקדם בבוקר הפועלים של 'ביריה' יצאו לדרך הראשית, והמתינו למשאית של סו"ב שתבוא לאסוף אותם לנסיעה ללבנון. מעבר הגבול היה בכביש המתחבר ללבנון מול משטרת "מלפיה". אני נחשבתי בעל-מקצוע כטופסן, עסקתי בהכנת תבניות לעמדות, וגם קבלתי שכר גבוה יותר מפועל בנין פשוט.

אחרי המלחמה היתה "הרחבה" של הקיבוצים ("הנחשלים" בלשון סגי-נהור) - "אילת-השחר וכפר-גלעדי" - שבגליל העליון.

קיבוצי ראשי המועצה האזורית בגליל-העליון, נהנו מתקציבים, מענקים והלוואות "מיוחדים". ב"אילת-השחר" הגדילו והרחיבו את חדר-האוכל, הוסיפו לענף בריכות הדגים - בריכות נוספות שנחפרו בשטחים ששוחררו מערבים, בנו להן בתי משאבות, כמו כן שיפצו והוסיפו בתים פרטיים וציבוריים.

לצורך הגדלת והרחבת הקיבוץ, הם נאלצו לעזרה בכוחות עבודה זרים. (תאילאנדים, פיליפינים וסינים טרם שרתו אז את ההתיישבות העובדת), כמו כן זה היה בניגוד לחזון הסוציאליסטי-הקיבוצי, שהם אמורים לייצג. לכן הם פנו לקבוצת 'ביריה' (המבוססת כביכול), בבקשת עזרה תמורת שכר.

חברי "קבוצת-ביריה" - הבטלנים כביכול - שמנעו מהם לעבד אדמות ששוחררו בגליל מכוח "הדמוקרטיה-הסוציאליסטית", נאלצו - לצורך מחייתם=פרנסתם - להשכיר עצמם "לאדונים האפנדים הסוציאלי-דמוקראטיים" לשעבר נקראו "הבולשביקים" - ולעסוק בעבודות שנדרשו על ידם. מרכז המשק של הקיבוץ הסוציאלי-דמוקראטי "אילת-השחר", סבל קשות באותה תקופה, מחוסר פועלים פשוטים שהיו דרושים לו לצורך הרחבת והגדלת הקיבוץ.

על מנת שמשלוח פועלים מ'ביריה' ל'אילת' לא יראה ולא ישתמע כאפנדים=סוציאלי-דמוקראטיים השולטים על עם-הפועלים, סוכם לערוך מעין "השתלמות" ל"עם-הפועלים",

ושני חברי 'ביריה' יעברו מעין השתלמות בשני המקצועות בלול ובדיר. בנוסף לכך הם שכרו פועלי בניה פשוטים בעיקר לצורכי הרחבת והגדלת הקיבוץ.

כמו כן סוכם שעל מנת שנוכל לקיים חיים דתיים וקהילתיים סדירים ולהתפלל במנין - "וירדו אזוי יוסף עשרה" - ואני בתוכם, וכן ירדה החברה היחידה גאולה, שנבחרה כמבשלת עצמאית. "הקיבוץ" העמיד לרשותנו את המטבח הכשר, ששמש בעבר את הורי חברי המשק, ובאותה תקופה כבר לא היה בשימוש.

במוצאי שבת-קודש, אחרי הבדלה, נהגנו לארוז את המטלטלים שלנו, יורדים לאילת, כשאנו דחוסים בתוך הטנדר, הנהוג על ידי "פישל (אברהם פישהיימר) הנהג", ושוהים באילת עד יום ששי בצהריים, כשפישל בא לאסוף אותנו. נסיעות "הטנדר" זכורים לכולם היטב. "פישל הנהג" לא היה "מומחה (בלשון המעטה)", - הוא היה עדיין במעמד של מתלמד, ובכביש המתפתל בין 'הר-כנען' לראש-פינה' הרגשנו היטב את טעם הנהיגה בכל סיבוב. מובן שאחרי כל נסיעה - מלמעלה למטה או מלמטה למעלה - היו חברים שברכו "ברכת הגומל" בשם ובמלכות.

לאחר מספר חודשים של שהיית גאולה ב'ביריה', ובהמשך לשהיית באילת-השחר, ובילוי חברתי בשעות הערב והלילה, התפתחו יחסי חברות ביני לבין גאולה שהתפתחו ליחסי אהבה. למרות שגאולה ואני לא הכרזנו על עצמנו כזוג, הבינו רוב החברים כי החברות בינינו היא מעל ומעבר לסתם חברים. חברים שניסו את מזלם בחיזור אחרי גאולה, הבינו מהר מאד כי אחרו את המועד. לבסוף כפי שיסופר בהמשך, הביאה החברות בינינו לברית הנישואין.

אחרי כבוש הגליל הפסיקה 'ביריה' להיות משק חזית בדרגה גבוהה, וחייבי הגיוס הועברו לפיקוד ההגנה המרחבית של הגליל העליון. במסגרת החדשה גויסתי לתקופה של שבועיים, לשרת במשלטים של משקי החזית הצמודים לגבול הבין-לאומי. בחורף תש"ט גויסתי לשמירה במשלט "הכתף" שמעל "כפר-סולד". הלינה היתה בצריף בחצר הקיבוץ, עם החלפות.

החורף היה קשה: הגשם, הברד והסערות היו כבדים, ואי אפשר היה להגיע לשירותים שבקצה המחנה. בלשון התושבים (יְקִימ): "הַקָּשָׁם דוּפֵק עַל הַקָּק ו... עד הברכיים".

תושבי הקיבוץ התנחמו והיו גאים בקיבוצם ושרים תמיד: "כפר סולד יהיה קיבוץ גדול מאד...". לאכול אכלנו מנות צבאיות שסופקו, ולפעמים התגנבנו למטבח וחדר-האוכל, והשלמנו את החסר.

בזמן הגשמים בלתי אפשרי היה, כמעט, לצאת מהצריף. מחוסר ברירה בצענו שירותים - "קטנים" - מחוץ לדלת הצריף לתוך שלוליות המים, ואילו לצורך - "גדולים" - היינו נוסעים לצריף השירותים ברכב המגויס שעמד לרשותנו. לפעמים הייתי מעיר את הנהג באמצע הלילה, כאשר לחצו עלי בני מעי.

גיוס נוסף במסגרת ההגנה המרחבית היה במשלט "תל-אל-קאדי" - מעל קיבוץ דן. הלינה היתה בתוך המשלט, שהיה בו חדר-אוכל עם ארוחות מסודרות. השמירה בעמדות היתה במשמרות, ואפשרו בזמן הפנוי חיים נוספים בזמן הפנוי. באחד הימים היתה מהומה במשלט. שני חיילים סורים מסתובבים עם דגל לבן בין הגדרות של המשלט. הוחלט לאפשר להם להתקרב עד לגדר הקרובה (המעבר של החיילים הסורים בין הגדרות, הוכיח לצה"ל שהמוקשים שהניחו בשטח לא פעילים).

לאחר שהחיילים הסורים מסרו את עצמם לידי חיילי צה"ל, הוחלט לחקור אותם חקירה ראשונית. באין יודעי השפה הערבית בין החיילים, פנו אלי - היודע ומבין במקצת בשפה הערבית המדוברת, וציוו עלי לחקור את השבויים: שם, כתובת אזרחית, שם החטיבה הגדוד ועוד. וכן חקירה ראשונית: מדוע החליטו לערוק אלינו?

מתוך שיחה אתם התברר שהם שני חיילים שסיימו את התיכון, וגויסו מיד. הם עברו אימון ברובה, ונשלחו לגולן, לאחת העמדות שבאזור ה"בניאס". כל יום עברה מכוננית וזרקה להם אוכל ומים. לאחר מספר שבועות נמאסה עליהם המסגרת הצבאית והם החליטו לערוק מהצבא הסורי, ולהתמסר לצבא הציוני.

על מנת לעזוב את העמדה לשעה קלה צריכים החיילים לקבל רשות=שחרור מהמפקד. והסיבה לשחרור לשעה קלה צריכה להיות משכנעת ביותר.

אחד החיילים הצעירים ביקש מהמפקד שלו רשות לגשת לסנדלר=קונדארן, בכפר הסמוך "בניאס" על מנת לתקן את הנעלים. לאחר שקיבל את רשות המפקד, הוא יצא לדרך והתחבא בין השיחים. לפנות ערב עם חשכה הצטרף אליו חברו מהעמדה, והם המשיכו להתחבא בין השיחים כל הלילה. לפנות בוקר הם חצו את "הגבול הממוקש" - 3 גדרות, ומסרו עצמם לידי החיילים הציונים.

באחד הימים התבטאה האקונומית במטבח, שלמחר אין לה מה לבשל לחברים החוזרים מהעבודה בערב. מרכז המשק עמד חסר אונים, ובמקום לטכס עצה מה לעשות, פתח בטענות: מדוע לא הודיעו לו בזמן? כאחד החברים שהזדמן במקרה לשיחה, אמרתי: מה הבעיה? מחר יאכלו הקיבוצניקים תרנגולות במקום תפוח"א או "פסוליה" (פולים)! לזכר כיבוש הגליל יוכלו החברים עופות צלויים. חברים שהיו בסביבה עשו תנועה של זלזול עם היד, ואמרו "עוד חכמה של לרר!" שמוליק שעמד לידי הסתכל עלי, ואני אמרתי לו: "שמוליק, אומר ועושה!" מחר עם בוקר אנו יוצאים להביא תרנגולות.

למחרת אחרי ארוחת הבוקר רתמנו שתי בהמות ויצאנו לדרך. אחרי כיבוש הגליל המערבי (אחרי סוכות תש"ט) היו כל הכפרים באזור עזובים וריקים, ובעלי החיים שוטטו בחצרות ללא בעלים. הממונה על רכוש האויב לא היה מאורגן ובשעות הבוקר, עדיין ישן.

רכבנו עד הכפר "דאלעתא=דלתון", נכנסנו לאחת החצרות, סגרנו שערים ודלתות, והתחלנו באיסוף תרנגולות ותרנגולים מכל הבא ליד. קשרנו את רגליהם והכנסנו לתור הארגזיים, שהיו משני צידי הבהמה. כך עברנו במספר חצרות, ויצאנו לדרך עם ארגזים מלאים. לכאורה היתה זו עבודה קלה במקום עקירת סלעים להרימם ולהניחם על המזחלת. לאחר "עבודה מאומצת" במרוץ עם הזמן, של שעותיים - שלוש הגענו ל"מצודה" עם הסחורה - החיה - שהובטחה על ידנו.

- דובי גולדשטיין אחד "המשוריינים" - נשלח ליטבריה, לפני מספר חודשים, ללמוד הלכות שחיטת-דקות אצל הרב קוק, וחזר משם גם "רב" וגם "שוחט". הרב השוחט של ביריה, נקרא מיד לעבודת-מצווה, והתחיל במלאכת השחיטה.

הבנות שלמדו את מלאכת הבישול ב"בית צעירות מזרחי", נקראו למרוט את הנוצות, לנקות את העופות להשרותם ולמלוח אותם - הכשרה - הכל כדת וכדין כאשר מעליהם עומד המשגיח דובי.

כמו כן מצאנו ארבע פרות ערביות המשוטטות באזור. לקחתי דברים עם שמוליק ויצאנו להביא אותן. הפרות לא התאימו לחלב ברפת שלנו, והחלטנו למכור אותן לברש.

מהמשא-ומתן שניהלנו עם אבו-עלי הקצב של ראש-פינה, נודע למנו פרידמן "הממונה על רכוש האויב" (ש"ב ממשפחתנו בראש-פינה) שיש בידינו ארבע פרות. הוא התחיל לעקוב אחרינו על מנת לתפוש אותנו עם הפרות.

כשנודע לי שמנו פרידמן עומד לבקר בביריה, יצאתי עם שמוליק למחרת השכם בבוקר עם הפרות ל"עמוקה", ומשם המשכנו לטייל בכפרים עד "דאלעתא". לפנות ערב חזרנו הביתה, לאחר ש"הממונה" בקר בביריה, גמר את הארוחה המעודנת מתרנגולות "דאלעתא" שהכינו לו ועזב את המקום.

באותו יום נגמר המו"מ עם הקצב אבו-עלי מ'ראש-פינה, הפרות נשחטו, ותמורתן קנינו פרה-חולבת, מאחד המשקים היהודים בגליל.

כזכור כל האדמות ששוחררו בגליל העליון ובעמק החולה, אחרי גמר הקרבות, חולקו או נמסרו האדמות לחזקת הקיבוצים "הקרובים למלכות" מטעם "הסוציאל-דמוקראטים" - הבולשביקים בלע"ז. נציגיהם השתלטו על מוסדות המדינה, הסוכנות היהודית והקרן הקיימת לישראל, וחילקו ביניהם - ע"פ "הצדק הדמוקרטי" - את האדמות המשוחררות.

עבור המשקים הצעירים - 'מנרה', 'משגב-עם', 'עין-זיתים', 'ביריה' ועוד - שהתנחלו בגליל לפני מלחמת השחרור - לא נשארה אפילו פיסת קרקע אחת. ככה נוהגים ב"דמוקרטיה" - סוציאליסטית - הפועלות על פי ה"משנה הבולשביקית".

על מנת לפתור את בעיית האדמות החקלאיות הדרושות למשק 'ביריה', הציעו לנו לעבד "אדמות-פלחה" בנגב. לא שחשבו שזה מהווה פתרון לגור ב'ביריה', ולהתגורר חלק מהשנה בנגב, אלא פשוט להצדיק את החלוקה של "הסוציאל-דמוקראטים" = האפנדים, המתחייבת על פי שיטת הצדק של "הבולשביקים" לדאוג ולתמוך גם בעניים.

"המרכז החקלאי" של הפועל המזרחי, באמצעות "הקיבוץ-הדתי", הצליח לשכנע את מוסדות המדינה להעביר את חברי קיבוץ 'ביריה' לאדמות "כפר עלמה" שליד "ריחניה", שהיה פנוי מתושביה שברחו ללבנון.

חברי 'ביריה' בחנו את ההצעה, וביום חופשי - יום חג העצמאות - ערכנו טיול ל"כפר עלמה", ומצאנו שאין כל אפשרות לבסס משק חקלאי על בסיס האדמות השייכות ל"כפר עלמה", הם לא יביאו פרנסה למשק המיועד לפחות ל-120 נפשות ללא כל אפשרות הרחבה בעתיד. "ההצעה" נדחתה פה-אחד, והוחזרה ל"קיבוץ-הדתי".

מוסדות הפועל המזרחי באמצעות "הקיבוץ-הדתי", לא התייחסו אל צעירי 'ביריה' ברצינות הנדרשת לעת כזאת (בלשון המעטה), ולמעשה אין זה משנה אם הדבר נבע מחוסר כושר ניהול - "עסקנות פוליטית" = עסקונה מפלגתית, או מסיבה של חוסר יחס וזלזול, המסקנה היתה אחת: הפקרת 'ביריה' לחסדי הבורא. ואכן, הבורא פזר את חברי 'ביריה' על פני כל הארץ.

המצב הבלתי נורמלי השפיע מאד על חברים חושבים, חלק מהם עזב לצורך לימודים גבוהים, חלק עזב לצורך עזרה למשפחתם בבית, וחלק לא מצא כל ענין להמשיך בחיי שיתוף ללא מטרה.

גאולה חזרה ל"תל-אביב" - לבית הוריה, אני חזרתי ל"פתח-תקווה" לצריף שלנו, ובזה תם ונשלם חזון הנעורים לכבוש את הקרקע בארץ-ישראל, ולהקים בה עוד קיבוץ או ישוב.

עם בואי ל'פתח-תקווה', נרתמתי מיד לעבודה, על מנת להתפרנס ולפרנס את אמי. קבלתי עבודה במקצועות הבנין והתפרנסתי בכבוד. בערבים בקרתי בצפון 'תל-אביב', פגשתי את חברתי גאולה, התוודעתי למשפחתה, וכולם ראו בנו מעין זוג מאורסים. היו ששאלו מתי הם מתחתנים.

בישיבה מיוחדת שהתקיימה במוסדות המיישבים של "הפועל-המזרחי" יחד עם ההנהלה של ארגון "בני-עקיבא", הוחלט על חיסול היאחזות "ביריה" - החזרת המבצר לבעל-הבית - "הקרן הקיימת לישראל", וצירוף החברים הנשארים, - שרצו להמשיך בחיי קבוצה משותפים או קיבוץ, (מבחינה אידיאולוגית או סיבה אחרת), לקיבוץ "עין-צורים" או קיבוץ אחר.

ארגון בני־עקיבא בארץ ישראל
נוסד ל"ג בעומר ה' תרפ"ז

פנקס - חבר

מס. 171

המשפחה לר

השם צ. ג. (נולדה)

שם האב _____ שם האם _____

המקצוע _____

הצטרף לבני־עקיבא _____

ארגון בני־עקיבא בארץ ישראל
החברה הכללית
החמלה הארצית

תל־אביב יום _____ חדש _____ תש"_____

19 11 2

בכל דרכיך דעה!

אשור הקברות

תאריך	השנה	חבריא	שבט	חתימה

את הקברות יש לאשר בקדש
כל שנה בקדש תשרי

פנקח חבר בני-עקיבא (בביריה) בחתימת יצחק לב, שהיה מדריך של גאולה בסניף ת"א צפון, היה מדריך של יצחק בביריה ולימים הפך למחותן של גאולה ויצחק ושותף לנכדים ולנינים.

תמונה

חתימת החברה (ה) יונה לר גאולה

הפנקס נמסד _____

ביום _____ לחדש _____ שנת _____

ע"י סניף ת"א 3

חתימה יונה לר

2